

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. дпн **Милен Замфиров Замфиров, СУ „Св. Климент Охридски“**

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност

‘доцент’ в Тракийски Университет – Стара Загора

по област на висше образование 1. Педагогически науки професионално направление 1. 2. Педагогика Специална Педагогика (Алтернативна комуникация при деца със слухови нарушения и деца с множество увреждания)

В конкурса за ‘доцент’ като кандидат участва ас. д-р Дияна Паскалева Георгиева от Педагогически факултет на Тракийски университет, гр. Ст. Загора.

1. Общо представяне на получените материали.

Със заповед № 3111 от 23. 11. 2020 г. на Ректора на Тракийски университет, гр. Стара Загора и на основание чл. 4 (3) (4) от ЗРАСБ, чл. 5 (3) (4) от ПРАСТрУ и решение на Върховния административен съд № 13200 от 23.10. 2020 г. съм определен за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност ‘**доцент**’ по област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1. 2. Педагогика, Специална педагогика (Алтернативна комуникация при деца със слухови нарушения и деца с множество увреждания), обявен за нуждите на катедра „Педагогически и социални науки“ към Педагогически факултет.

1. Кратки биографични данни

В конкурса участва един кандидат – ас. д-р Дияна Паскалева Георгиева. Професионалното развитие на Дияна Георгиева започва през 1989 г., когато завършва висше образование по Специална педагогика със специализация по Логопедия в Югозападния университет. През 2009 г. придобива професионална квалификация по Слухово-речева рехабилитация в Тракийски университет. Три години по-късно (2012 г.) специализира Чуждоезиково обучение – английски език в ДИПКУ към ТрУ. В периода 2008 г. – 2012 г. Дияна Георгиева придобива съответно пета, четвърта и трета професионално-квалификационна степен. Професионалната ѝ кариера (от 1989 г. до 2014 г.) е свързана с работа като логопед на деца и ученици с различен тип комуникативни проблеми. От 2010 г. е хоноруван асистент по Специфична комуникация, а от 2013 – по Езиково развитие на деца със слухови нарушения в Педагогически факултет на Тракийския университет. Владее отлично английски и руски език.

Като асистент в Педагогически факултет на Тракийски университет Дияна Георгиева започва работа от 23.11. 2015 г. През февруари, 2016 г. успешно защитава докторска дисертация на тема: „Зрително възприемане на устната реч от деца и ученици със слухови нарушения, интегрирани в общообразователна среда“.

Професионалното развитие на Дияна Георгиева се отличава с преподавателски и научен интензитет. Доказателство за това са множеството лекционни курсове, семинарни и практически упражнения в тематична област Специална педагогика по дисциплините: Слухово-речева рехабилитация, Педагогика на деца с множество увреждания, Специфична комуникация при деца със слухови нарушения, Педагогика на зрително затруднени лица, Сравнително специално образование, Алтернативни комуникативни подходи, Жестов език и дактил, Комуникативни нарушения при деца със слухови нарушения и др., както и структурираните учебни програми за по-голяма част от тях за ОКС „Бакалавър“ (редовно и задочно обучение); ОКС „Магистър“ (Логопедия) и ОКС „Магистър“ (Ресурсен учител); СДК „Учител“; СДК „Начален учител“, СДК „Детски учител“.

За участие в обявения конкурс е подали документи ас. д-р Дияна Паскалева Георгиева от Педагогически факултет на Тракийски университет, гр. Стара Загора.

2. Материали за конкурса

Представеният от Дияна Паскалева Георгиева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на Тракийския университет.

В предоставената справка за минимални национални изисквания към научната и преподавателска дейност на ас. д-р Дияна Паскалева Георгиева е представена продукция, която изпълнява критериите по съответните групи показатели според минималните национални изисквания и изискванията на Педагогически факултет на Тракийски Университет – Стара Загора.

Представените в конкурсната процедура научни материали не повтарят представените трудове в предишната процедура за придобиване на ОНС „доктор“. Може да се обобщи, че научната продукция на ас. д-р Дияна Георгиева отговаря напълно на минималните изисквания за академична длъжност „доцент“.

Кандидатът Дияна Паскалева Георгиева е приложила общо 23 научни труда: 3 монографии, 1 учебник, 19 статии, 3 доклада и списък на 23 научноизследователски разработки.

Разпределението на научните трудове по съответни рубрики, в страната и в чужбина, е както следва:

- Алтернативна комуникация при деца със слухови нарушения – 15
- Алтернативна комуникация при деца с множество увреждания – 5
- Комуникативни нарушения – 1
- Подкрепяща среда за деца със специални образователни потребности – 2.

Оценка на научната и научно-приложна дейност на кандидата

В конкурса са представени монографии, статии и доклади, които според съдържанието и развитите в тях идеи могат да бъдат диференцирани в следните тематични направления:

- **Алтернативна комуникация при деца със слухови нарушения** (№ 3.1., № 3.3., № 6.1., № 6.3, № 7.1. , № 7.2., № 7.3., № 7.4., № 7.5., № 7.6., № 7.8., № 7.9., № 7.10., № 7.13., № 20.1.).

Публикациите от тази тематична група, насочени към изясняване на актуални проблеми, свързани с комуникацията на деца с нарушена слухова функция посредством използването на зрителния сетивен канал, се открояват със своята значимост за специалнопедагогическото научно пространство. Системен и задълбочен анализ получават важни аспекти, кореспондиращи със сложната и многопластова същност на зрителното възприемане на речта като алтернативна система в комуникацията на глухите лица.

Друга част от публикациите визират ресурсите, с които разполагат алтернативните системи за обучение и комуникация на деца със слухови нарушения. Към тях могат да се отнесат жестовия език на обществото на глухите, калкиращата реч, дактилната реч.

- **Алтернативна комуникация при деца с множество увреждания** (№ 3.2., № 3.3., № 6.5., № 7.11., № 7.12., № 7.13., № 7.14.

Главният фокус в представените публикации са алтернативните системи в обучението и комуникацията при деца с нетипично развитие, диференцирани в субкатегориите „множество увреждания“ и „сензорни нарушения“.

В пълнота е разгледан проблема за обучението и комуникацията при деца със сложни и комплексни прояви на различни по вид, характер и степен нарушения, който се утвърждава като един от основните приоритети на съвременните образователни системи у нас и по света.

– **Комуникативни нарушения (№ 6.2.)**

Статията от посоченото тематично направление е посветена на систематично и целенасочено изучаване на двуезичието (билингвизма) от позициите и с инструментариума на логопедията.

– **Подкрепяща среда за деца със специални образователни потребности (№ 6.4., № 7.7.).**

От представените 19 статии 16 са самостоятелни, а 3 са в съавторство (от които 2 са с двама съавтори, а 1 – с един). Пет от статиите са в издания, реферирани във WoS, а 2 – с Global Impact and Quality factor 1.023. От представените разработки 9 са на английски език. Прави впечатление, че за 3 от посочените публикации кандидатът е отличен с призове за активна изследователска дейност.

По допълнителна информация от кандидата се регистрират 11 доклада, от които 8 са в трудове на международни научни конференции в чужбина (Одрин, Едирне (Турция), Vrnjaska Banja (Сърбия), Durres (Албания), Прага (Чехия), Abu-Dhabi, Dubai и Ajman (UAE)); 2 – от международни научни конференции и конгреси в България и 1 – от национален научен семинар.

2. Приноси (научни, научно-приложни, приложни) и цитирания

Приносите на ас. д-р Дияна Георгиева могат да се обобщят по диференцираните направления.

I. Алтернативна комуникация при деца със слухови нарушения

1) *Теоретичната значимост на изследователската дейност е обусловена от следните положения:*

- Обогатено е съдържанието на проблема за зрителното възприемане на речта като алтернативна система в устната комуникация на лицата със слухови нарушения и особени на тези, които са с тежка предлингвистична глухота;
- В контекста на специфичните прояви на езиково функциониране в условията на глухота е направена диференциация между мануално-жестовата комуникация и невербалната комуникация, с която споделят обща модалност на предаване и приемане на информация – двигателно-пространствена модалност; през призмата на сравнителния подход е установено концептуално сходство между националните жестови и вокални езици по отношение на техните фундаментални характеристики и закономерностите при усвояването им;

- Направен е дескриптивен анализ (учебник „Алтернативна комуникация при лица със слухови нарушения (зрително възприемане на речта)“ на инструментариума за оценка на уменията за зрително възприемане на речта в контекста на видовете тестове, тяхното предназначение и проблемите, свързани с приложението им

2) Практическата значимост на изследователската дейност намира израз в следните позиции:

- На базата на експериментално изследване (монография „Зрително възприемане на устната реч при нарушен слух“) е изведен многоаспектен и динамичен модел на ранното обучение и рехабилитация при деца със слухови нарушения, който има ключова позиция за развитие на уменията за зрително възприемане на устната реч.

- Конструиран е авторски инструментариум за измерване на ефективността в реализацията на визуално-перцептивните комуникативно-речеви умения и уменията за четене при ученици от начална училищна възраст. Изследвана е корелационната зависимост между уменията за зрително възприемане на речта и четивната компетентност (статия „Зрителното възприемане на устната реч и четенето – две визуални системи в комуникацията“).

- Успеваемостта в зрителното възприемане на речта е съотнесена към важен компонент, изграждащ неговата когнитивна структура – антиципацията. В резултат на проведен експеримент е изведена силно изразена зависимост между уменията за оптична идентификация на най-голямата лингвистична единица – текст и способността за вероятно прогнозиране. Установен е много малък относителен дял участници, които демонстрират високо ниво на „изпреварващо отражение“ на реалния ход на различните обстоятелства и съответно, висока успеваемост при възприемане на оптичните кодове на речта. Отбелязана е тенденция за повишаване на способността за антиципация успоредно с нарастване на хронологичната възраст (статии „Anticipation in the cognitive structure of speecreading in deaf pupils“ „Детерминанти на зрителното възприемане на речта при деца със слухови нарушения“).

- Разработени са примерни модели на упражнения и стратегии (учебник „Алтернативна комуникация при лица със слухови нарушения (зрително възприемане на речта)“ за подобряване на уменията за зрително възприемане на речта, които отразяват двата подхода към преработката на зрително възприетата вербална информация.

II. Алтернативна комуникация при деца с множество увреждания

1) Теоретичната значимост има следната конфигурация:

В монографията „Алтернативна комуникация при деца с множество увреждания“ и статиите „Структурираното обучение като алтернативен метод в обучението и комуникацията

при деца с комбинирани нарушения“; „Превербални комуникативни способности при деца с множество нарушения“; „Specific communication in deaf children and children with combined sensory disorders“ се разширяват и уточняват данните за дефинитивните аспекти на понятието „множество увреждания“. Преразгледана е ролята на концепцията на Виготски през призмата на съвременните представи за сложно нарушение. Направен е психо-социален профил на децата с множество увреждания.

В монографията „Алтернативна комуникация при деца с множество увреждания“; „Алтернативни стратегии за обучение и комуникация при деца с особености в психо-физическото развитие“ и статиите „Облекчаващата комуникация като алтернативен метод за обучение в писмена комуникация при деца с множество нарушения“; „Структурираното обучение като алтернативен метод в обучението и комуникацията при деца с комбинирани нарушения“; „Specific communication in deaf children and children with combined sensory disorders“; „Алтернативни стратегии за развитие на социалната адаптация при деца със синдром на Даун“ е обоснована възможността за развитие на комуникативно поведение и комуникативна компетентност чрез ресурсите на методи и системи, изграждащи съдържанието на непрекъснато интензификация се в световен мащаб, а вече и у нас, модел на алтернативната и допълваща комуникация.

2) Практическата значимост се проявява в посочените аспекти:

- В монографията „Алтернативна комуникация при деца с множество увреждания“ чрез адаптиран диагностичен модел е извършен експеримент, на основата на който са получени фактически данни за равнището на реализация на комуникативните умения при деца с множество увреждания. Диференцирани са три равнища на развитие на комуникативна компетентност. Адаптирана и апробирана е езиковата програма МАКАТОН с оглед оценяване на нейната ефективност в процеса на формиране на комуникативните умения при изследваната категория деца

- В монографията „Алтернативни стратегии за обучение и комуникация при деца с особености в психо-физическото развитие“ въз основа на мащабно емпирично изследване е установено равнището на сформированост на социално-битова компетентност при деца с множество увреждания и е аргументирана необходимостта от използване на пиктограмата в качеството ѝ на алтернативна комуникативна технология за формиране на социално-битови умения и навици при тези деца

III. Комуникативни нарушения

В тази група е включена статията под номер 6.2: Дияна Георгиева, Генчо Вълчев, Мария Тенева. *Typology of the dysgraphia errors of bilingual pupils (Roma and Turkish ethnicity) of primary school age. Vol 6 (2018): CBU International Conference Proceedings „Innovations in science and education”*. Prague, Czech Republic. 2018.

В теоретичен аспект приносът се изразява в очертаване на периметъра на логопедията в изучаването на билингвизма и социализацията на децата билингви. Разработена е комплексна диагностична методика за идентификация на нарушенията на процеса писане (дисграфия) при деца билингви. В практико-приложен аспект е диференциран методически подход към билингви и монолингви, както и към деца от различни билингвални общности.

IV. Подкрепяща среда за деца със специални образователни потребности

Групата съдържа 2 статии: *„Професионално-личностната готовност на учителите като социално-психологически ресурс за формиране на социалната адаптация при деца със синдром на Даун“* и *“Sparing and Recovery Routine in The Training and Rehabilitation of Students With Special Educational Needs”*.

Теоретичната значимост на изследването в първата статия се състои в проучване на актуалното състояние на проблема за развитие на приобщаващо-образователната практика в условията на българското училище.

3. Цитирания

Кандидатът е представил справка за 21 цитирания. Всички забелязани цитирания са от български автори и са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни, монографии и нереперирани педагогически списания с научно рецензиране.

4. Заключение

Документите и материалите, представени от ас. д-р от Дияна Паскалева Георгиева **отговарят на всички на** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Тракийски университет – Стара Загора“.

Кандидатът в конкурса е представил **значителен** брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС ‘доктор’. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства. Теоретичните му разработки имат практическа прило-

жимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на Дияна Георгиева е **несъмнена**.

Постигнатите от ас. д-р Дияна Паскалева Георгиева резултати в учебната и научно-изследователската дейност, **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Педагогически факултет, приети във връзка с Правилника на Тракийски университет за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Педагогически факултет за избор на ас. д-р Дияна Паскалева Георгиева на академичната длъжност ‘доцент’ в Тракийски университет – Стара Загора по професионално направление 1. 2. Педагогика (Специална педагогика (Алтернативна комуникация при деца със слухови нарушения и деца с множество увреждания).

06 декември, 2020 г.

Рецензент: доц. дпн Милен Замфиров

.....

REVIEW

by **Assoc. Prof. Milen Zamfirov Zamfirov, PhD in Educational Sciences, SU „St. Kliment Ohridski“**

of the materials presented to enter a competition to hold the academic position of “**Associate Professor**” at **Trakia University – Stara Zagora**), in field of higher education 1. Educational sciences, professional direction 1.2 Education, Special Education (Alternative communication in children with hearing impairments and multiple disabilities)

Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgieva, PhD from the Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora enters the competition as a candidate for “Associate Professor” .

1. General presentation of the received materials

By order № 3111 from 23. 11. 2020 of the Rector of Trakia University, Stara Zagora I was appointed as a member of the academic jury for the competition to hold the academic position “**Associate Professor**” in field of higher education 1. Educational sciences, professional direction 1.2 Education, Special Education (Alternative communication in children with hearing impairments and multiple disabilities), announced for the purposes of the department of “Educational and social sciences” at Trakia University

Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgieva, PhD from the Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora has submitted documents for the announced competition.

The submitted by Diana Paskaleva Georgieva set of materials in paper is in accordance with Trakia University's Regulations of academic staff development.

2. Short biographical details

One candidate enters the competition - Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgieva, PhD. Diana Georgieva's professional development started in 1989 when she finished her higher education in Special pedagogy with Speech therapy specialization at South-West University. In 2009 she acquired a professional qualification in Auditory-speech rehabilitation at Trakia University. Three years later (2012) specialized foreign language training – English language at Department for Information and In-Service Training of Teachers, Trakia University. During the period 2008 – 2012 Diana Georgieva respectively acquired fifth, fourth and third professional qualification degree. Her professional career (from 1989 until 2014) included working as a speech therapist with children and students with various types of communicative problems. Since 2010 she was part-time assistant professor in Specific communication, and since 2013 – in Language development in children with

hearing impairments at the Faculty of Education, Trakia University. Excellent English and Russian language skills.

Diana Georgieva started working as an assistant professor at the Faculty of Education, Trakia University on 23.11. 2015. In February, 2016 she successfully defended doctoral dissertation on topic: “Speechreading in children and students with hearing impairments integrated in mainstream education environment”.

Diana Georgieva’s professional development shows teaching and scientific intensity. This is confirmed by the multiple lecture courses, seminars and practical exercises in the theme field of Special education in the disciplines: Aural speech rehabilitation, Education of children with multiple disabilities, Specific communication in children with hearing impairments, Education of partially sighted individuals, Comparative special education, Alternative communicative approaches, Sign language and finger speech, Communicative disorders in children with hearing impairments, as well as the structured curricula of larger part of them for the EQD “Bachelor” (regular and part-time training); “Master’s” Degree (Speech therapy) and “Master’s” Degree (Resource teacher); “Primary teacher” Postgraduate Qualification, “Children’s teacher” PQ.

2. Materials for the competition

In the submitted verification for national minimum requirements for the scientific and teaching activities of Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgieva, PhD is presented production which meets the criteria for the corresponding index groups according to the national minimum requirements and the requirements of the Faculty of Education, Trakia University - Stara Zagora.

The scientific papers presented in the competition procedure do not repeat the submitted works in the previous procedure of ESD “PhD” acquisition. It can be summarized that the scientific production of Assist. Prof. Diana Georgieva, PhD completely corresponds to the minimum requirements for “PhD” academic position.

The candidate Diana Georgieva has enclosed 23 scientific works in total: 3 monographs, 1 textbook, 19 articles, 3 papers and a list of 23 scientific research works.

The distribution of the scientific materials in corresponding groups, in the country and abroad, is as follows:

- Alternative communication in children with hearing impairments – 15
- Alternative communication in children with multiple disabilities – 5
- Communicative disorders – 1

- Supportive environment for children with special educational needs – 2.

Candidate's scientific and scientific-applied activities evaluation

The submitted for the competition monographs, articles and papers can be differentiated according to their content and the ideas developed in them in the following thematic directions:

- **Alternative communication in children with hearing impairments** (№ 3.1., № 3.3., № 6.1., № 6.3, № 7.1. , № 7.2., № 7.3., № 7.4., № 7.5., № 7.6., № 7.8., № 7.9., № 7.10., № 7.13., № 20.1.).

The publications from this thematic group, which are orientated towards clarification of present interest problems related to the communication of children with impaired auditory function through the use of the visual sensory canal, stand out with their significance to the special education scientific territory. Important aspects, corresponding to the complex and multilayered nature of speechreading as an alternative system in communication of deaf individuals, undergo a systematic and detailed analysis.

Another part of the publications refer to the resources which are at disposal of the alternative system training and communication of children with hearing impairments. These may include the sign language of the society of deaf people, parallel use of oral and gesture language units, finger speech.

- **Alternative communication in children with multiple disabilities** (№ 3.2., № 3.3., № 6.5., № 7.11., № 7.12., № 7.13., № 7.14.

The main focus in the presented publications are the alternative systems in the training and communication of children with atypical development, differentiated in the subcategories “multiple disabilities” and “sensory disorders”.

The problem of the training and communication in children with complicated and complex manifestations of various kinds, characteristics and degrees of impairments, which established itself as one of the main priorities of modern education systems in our country and around the world, is thoroughly explored.

- **Communicative disorders** (№ 6.2.)

The article from the specified thematic direction is dedicated to the systematic and purposeful exploration of bilingualism from the perspective and with the instrumentation of speech therapy.

- **Supportive environment for children with special educational needs** (№ 6.4., № 7.7.).

From the submitted 19 articles 16 are individual and 3 are in co-authorship (from which 2 are with 2 co-authors, and 1 – with one). Five of the articles are in editions refereed in WoS, and 2 – with Global Impact and Quality factor 1.023. Nine of the presented papers are in English. The fact that stands out is that for 3 of the indicated publications the candidate was awarded active research prizes.

According to additional information, given by the candidate, are registered 11 articles from which 8 are papers from international scientific conferences abroad (Edirne - Turkey), Vrnjacka Banja (Serbia), Durres (Albania), Prague (Czech Republic), Abu-Dhabi, Dubai and Ajman (UAE)); 2 – from international scientific conferences in Bulgaria and 1 – from a national scientific seminar.

3. Contributions (scientific, scientific-applied, applied) and citations

Assist. Prof. PhD Diana Georgieva's contributions can be summarized in the differentiated directions.

I. Alternative communication in children with hearing impairments

1) *The theoretical significance of the research activity is conditioned by the following situations:*

- The content of the problem of speechreading as an alternative system in the oral communication of the individuals with hearing impairments, and especially those with severe prelinguistic deafness, is enriched;
- In the context of the specific manifestations of language functions in the conditions of deafness is made a differentiation between the manual-gesture communication and the nonverbal communication, with which they share a common modality of transmitting and receiving information – the motor-spatial modality; through the prism of the comparative approach is established a conceptual similarity between the national sign and vocal languages in relation to the fundamental characteristics and regularities of their acquisition;
- A descriptive analysis is made (textbook „*Alternative communication in individuals with hearing impairment (speechreading)*“ of the instrumentation for the evaluation of the speechreading skills in the context of the types of the tests, their purpose and the problems related to their application

2) *The practical importance of the research activity is expressed in the following positions:*

- On the basis of an experimental study (monograph „*Speechreading in impaired hearing*“ is outlined a multiaspect and dynamic model of the early training and re-

habilitation of children with hearing impairments, which has a key position in the speechreading skills development.

- The author constructed an instrumentation to measure the efficiency in the visual-perceptive communicative-speech skills and the reading skills of students at primary school age. The correlational dependence between the speechreading skills and the reading competence (article „*Speechreading and reading – two visual systems in communication*“) is explored.

- The results in speechreading are juxtaposed with an important component which builds up its cognitive structure – the anticipation. In consequence of a carried out experiment is outlined a very pronounced relation between the skills for optical identification of the biggest linguistic unit – text and the ability to make probable guesses. A very small share of participants is established, who demonstrate high level of “reflecting in advance” the real course of various circumstances, and respectively, high results in the optical codes of speech perception. A tendency for the increase of the anticipation ability in parallel with growing in the chronological age is noted (articles „*Anticipation in the cognitive structure of speecreading in deaf pupils*“ „*Speechreading determinants in children with hearing impairments*“).

- Instance models of exercises and strategies are developed (textbook „*Alternative communication in individuals with hearing impairments (speechreading)*“ to improve the speechreading skills, which reflect the two approaches towards the processing of the visually perceived verbal information.

II. Alternative communication in children with multiple disabilities

1)The theoretical significance has the following configuration:

In the monograph “Alternative communication in children with multiple disabilities” and the articles “The structured training as an alternative method in the training and the communication of children with combined disorders”; Preverbal communicative abilities in children with multiple impairments”; „Specific communication in deaf children and children with combined sensory disorders“ is expanded and specified the data about the definitive aspects of the term “multiple disabilities”. Vygotsky’s role is re-examined through the prism of the modern notions of complex disorder. A psychosocial profile of the children with multiple disabilities is made.

In the monograph „Alternative communication in children with multiple disabilities“; “Alternative strategies for training and communication of children with peculiarities in psychophysical development” and the articles “The alleviating communication as an alternative method of training in written communication of children with multiple disabilities”; “The structured training as an alter-

native method in the training and the communication of children with combined disorders”; „Specific communication in deaf children and children with combined sensory disorders“; “Alternative strategies for development of social adaptation in children with Down syndrome” is reasoned the possibility to develop communicative behavior and communicative competence using the resources of methods and systems building up the content of the constantly intensifying on a worldwide scale, and already in our country as well, alternative and supplementary communication model.

2) *The practical significance shows in the following aspects:*

- In the monograph „*Alternative communication in children with multiple disabilities*“ an experiment is carried out through an adapted diagnostic model, on the basis of which is received factual data about the realization level of the communicative skills in children with multiple disabilities. Three levels of communicative competence development are differentiated. The language program MAKATON is adapted and approbated in order its efficiency in the process of the communicative skills formation among the studied category of children to be assessed.
- In the monograph “*Alternative strategies for training and communication of children with peculiarities in psychophysical development*”, based on a large-scale empirical research, is established the level of social and everyday life competence formation in children with multiple disabilities, and the necessity to use the pictogram in its capacity of alternative communicative technology of social and everyday life skills and habits formation in these children is reasoned.

III. Communicative disorders

The article with number 6.2 is included in this group: Diana Georgieva, Gencho Valchev, Maria Teneva. Tipology of the dysgraphia errors of bilingual pupils (Roma and Turkish ethnicity) of primary school age. Vol 6 (2018): CBU International Conference Proceedings „Innovations in science and education”. Prague, Czech Republic. 2018.

In theoretical aspect the contribution shows in the outlining of the speech therapy perimeter in the studying of bilingualism and the socialization of bilingual children. A complex diagnostic methodology is developed to identify the disorders in the process of writing (dysgraphia) in bilingual children. A methodical approach towards bilinguals and monolinguals, as well as children from various bilingual communities is differentiated in practical applied aspect.

IV. Supportive environment for children with special educational needs

The group consists of two articles: „*The professional and personal readiness of teachers as a social and psychological resource of social adaptation formation in children with Down syndrome*” and “*Sparing and Recovery Routine in The Training and Rehabilitation of Students With Special Educational Needs*”.

The theoretical significance of the research in the first article lies in the studying of the current state of the problem of the inclusive education practice in Bulgarian schools’ conditions.

4. Citations

The candidate has submitted a verification of 21 citations. All noticed citations are by Bulgarian authors and are in scientific editions, which are refereed and indexed at world-famous databases, monographs and non-refereed educational journals with scientific reviews.

5. Conclusion

The documents and materials submitted by Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgirva, PhD **meet all the requirements** of the Act for the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, the Regulations for the ADASRB enforcement and the corresponding Regulations of Trakia University – Stara Zagora.

The candidate **has submitted a substantial** number of scientific papers in the competition, published after the materials used for the defense of “PhD” ESD. There are original scientific and applied contributions in the candidate’s works, which have been internationally recognized and a representative part of them is published in journals and scientific collections issued by international academic editions. Her theoretical developments have practical application and part of them are directly orientated towards the teaching work. Diana Georgieva’s scientific and teaching qualification **is indisputable**.

The achieved by Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgieva, PhD results in the teaching and scientific research activities **completely** correspond to the specific requirements of the Faculty of Education, approved in relation to Trakia University’s Regulations for ADASRB enforcement.

After getting acquainted with the submitted for the competition materials and scientific papers and having analyzed their significance and the scientific, scientific-applied and applied contributions which they contain, I find it reasonable to give my **positive** appraisal and **to recommend** to the Academic jury to prepare a report-proposal for the Faculty council of Faculty of Education to appoint Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgieva, PhD to hold the academic position of “Associate

Professor” at Trakia University – Stara Zagora in professional direction 1.2 Education (Special Education (Alternative communication in children with hearing impairments and multiple disabilities).

06th December, 2020

Peer review: Assoc.Prof. Milen Zamfirov, DSc

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. дпн **Милен Замфиров Замфиров, СУ „Св. Климент Охридски“**

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност

‘доцент’ в Тракийски Университет – Стара Загора

по област на висше образование 1. Педагогически науки професионално направление 1. 2. Педагогика Специална Педагогика (Алтернативна комуникация при деца със слухови нарушения и деца с множество увреждания)

В конкурса за ‘доцент’ като кандидат участва ас. д-р Дияна Паскалева Георгиева от Педагогически факултет на Тракийски университет, гр. Ст. Загора.

1. Общо представяне на получените материали.

Със заповед № 3111 от 23. 11. 2020 г. на Ректора на Тракийски университет, гр. Стара Загора и на основание чл. 4 (3) (4) от ЗРАСБ, чл. 5 (3) (4) от ПРАСТрУ и решение на Върховния административен съд № 13200 от 23.10. 2020 г. съм определен за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност **‘доцент’** по област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1. 2. Педагогика, Специална педагогика (Алтернативна комуникация при деца със слухови нарушения и деца с множество увреждания), обявен за нуждите на катедра „Педагогически и социални науки“ към Педагогически факултет.

1. Кратки биографични данни

В конкурса участва един кандидат – ас. д-р Дияна Паскалева Георгиева. Професионалното развитие на Дияна Георгиева започва през 1989 г., когато завършва висше образование по Специална педагогика със специализация по Логопедия в Югозападния университет. През 2009 г. придобива професионална квалификация по Слухово-речева рехабилитация в Тракийски университет. Три години по-късно (2012 г.) специализира Чуждоезиково обучение – английски език в ДИПКУ към ТрУ. В периода 2008 г. – 2012 г. Дияна Георгиева придобива съответно пета, четвърта и трета професионално-квалификационна степен. Професионалната ѝ кариера (от 1989 г. до 2014 г.) е свързана с работа като логопед на деца и ученици с различен тип комуникативни проблеми. От 2010 г. е хоноруван асистент по Специфична комуникация, а от 2013 – по Езиково развитие на деца със слухови нарушения в Педагогически факултет на Тракийския университет. Владее отлично английски и руски език.

Като асистент в Педагогически факултет на Тракийски университет Дияна Георгиева започва работа от 23.11. 2015 г. През февруари, 2016 г. успешно защитава докторска дисертация на тема: „Зрително възприемане на устната реч от деца и ученици със слухови нарушения, интегрирани в общообразователна среда“.

Професионалното развитие на Дияна Георгиева се отличава с преподавателски и научен интензитет. Доказателство за това са множеството лекционни курсове, семинарни и практически упражнения в тематична област Специална педагогика по дисциплините: Слухово-речева рехабилитация, Педагогика на деца с множество увреждания, Специфична комуникация при деца със слухови нарушения, Педагогика на зрително затруднени лица, Сравнително специално образование, Алтернативни комуникативни подходи, Жестов език и дактил, Комуникативни нарушения при деца със слухови нарушения и др., както и структурираните учебни програми за по-голяма част от тях за ОКС „Бакалавър“ (редовно и задочно обучение); ОКС „Магистър“ (Логопедия) и ОКС „Магистър“ (Ресурсен учител); СДК „Учител“; СДК „Начален учител“, СДК „Детски учител“.

За участие в обявения конкурс е подали документи ас. д-р Дияна Паскалева Георгиева от Педагогически факултет на Тракийски университет, гр. Стара Загора.

2. Материали за конкурса

Представеният от Дияна Паскалева Георгиева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на Тракийския университет.

В предоставената справка за минимални национални изисквания към научната и преподавателска дейност на ас. д-р Дияна Паскалева Георгиева е представена продукция, която изпълнява критериите по съответните групи показатели според минималните национални изисквания и изискванията на Педагогически факултет на Тракийски Университет – Стара Загора.

Представените в конкурсната процедура научни материали не повтарят представените трудове в предишната процедура за придобиване на ОНС „доктор“. Може да се обобщи, че научната продукция на ас. д-р Дияна Георгиева отговаря напълно на минималните изисквания за академична длъжност „доцент“.

Кандидатът Дияна Паскалева Георгиева е приложила общо 23 научни труда: 3 монографии, 1 учебник, 19 статии, 3 доклада и списък на 23 научноизследователски разработки.

Разпределението на научните трудове по съответни рубрики, в страната и в чужбина, е както следва:

- Алтернативна комуникация при деца със слухови нарушения – 15
- Алтернативна комуникация при деца с множество увреждания – 5
- Комуникативни нарушения – 1
- Подкрепяща среда за деца със специални образователни потребности – 2.

Оценка на научната и научно-приложна дейност на кандидата

В конкурса са представени монографии, статии и доклади, които според съдържанието и развитите в тях идеи могат да бъдат диференцирани в следните тематични направления:

- **Алтернативна комуникация при деца със слухови нарушения** (№ 3.1., № 3.3., № 6.1., № 6.3, № 7.1. , № 7.2., № 7.3., № 7.4., № 7.5., № 7.6., № 7.8., № 7.9., № 7.10., № 7.13., № 20.1.).

Публикациите от тази тематична група, насочени към изясняване на актуални проблеми, свързани с комуникацията на деца с нарушена слухова функция посредством използването на зрителния сетивен канал, се открояват със своята значимост за специалнопедагогическото научно пространство. Системен и задълбочен анализ получават важни аспекти, кореспондиращи със сложната и многопластова същност на зрителното възприемане на речта като алтернативна система в комуникацията на глухите лица.

Друга част от публикациите визират ресурсите, с които разполагат алтернативните системи за обучение и комуникация на деца със слухови нарушения. Към тях могат да се отнесат жестовия език на обществото на глухите, калкиращата реч, дактилната реч.

- **Алтернативна комуникация при деца с множество увреждания** (№ 3.2., № 3.3., № 6.5., № 7.11., № 7.12., № 7.13., № 7.14.

Главният фокус в представените публикации са алтернативните системи в обучението и комуникацията при деца с нетипично развитие, диференцирани в субкатегориите „множество увреждания“ и „сензорни нарушения“.

В пълнота е разгледан проблема за обучението и комуникацията при деца със сложни и комплексни прояви на различни по вид, характер и степен нарушения, който се утвърждава като един от основните приоритети на съвременните образователни системи у нас и по света.

– **Комуникативни нарушения (№ 6.2.)**

Статията от посоченото тематично направление е посветена на систематично и целенасочено изучаване на двуезичието (билингвизма) от позициите и с инструментариума на логопедията.

– **Подкрепяща среда за деца със специални образователни потребности (№ 6.4., № 7.7.).**

От представените 19 статии 16 са самостоятелни, а 3 са в съавторство (от които 2 са с двама съавтори, а 1 – с един). Пет от статиите са в издания, реферирани във WoS, а 2 – с Global Impact and Quality factor 1.023. От представените разработки 9 са на английски език. Прави впечатление, че за 3 от посочените публикации кандидатът е отличен с призове за активна изследователска дейност.

По допълнителна информация от кандидата се регистрират 11 доклада, от които 8 са в трудове на международни научни конференции в чужбина (Одрин, Едирне (Турция), Vrnjaska Banja (Сърбия), Durres (Албания), Прага (Чехия), Abu-Dhabi, Dubai и Ajman (UAE)); 2 – от международни научни конференции и конгреси в България и 1 – от национален научен семинар.

2. Приноси (научни, научно-приложни, приложни) и цитирания

Приносите на ас. д-р Дияна Георгиева могат да се обобщят по диференцираните направления.

I. Алтернативна комуникация при деца със слухови нарушения

1) *Теоретичната значимост на изследователската дейност е обусловена от следните положения:*

- Обогатено е съдържанието на проблема за зрителното възприемане на речта като алтернативна система в устната комуникация на лицата със слухови нарушения и особени на тези, които са с тежка предлингвистична глухота;
- В контекста на специфичните прояви на езиково функциониране в условията на глухота е направена диференциация между мануално-жестовата комуникация и невербалната комуникация, с която споделят обща модалност на предаване и приемане на информация – двигателно-пространствена модалност; през призмата на сравнителния подход е установено концептуално сходство между националните жестови и вокални езици по отношение на техните фундаментални характеристики и закономерностите при усвояването им;

- Направен е дескриптивен анализ (учебник „Алтернативна комуникация при лица със слухови нарушения (зрително възприемане на речта)“ на инструментариума за оценка на уменията за зрително възприемане на речта в контекста на видовете тестове, тяхното предназначение и проблемите, свързани с приложението им

2) Практическата значимост на изследователската дейност намира израз в следните позиции:

- На базата на експериментално изследване (монография „Зрително възприемане на устната реч при нарушен слух“) е изведен многоаспектен и динамичен модел на ранното обучение и рехабилитация при деца със слухови нарушения, който има ключова позиция за развитие на уменията за зрително възприемане на устната реч.

- Конструиран е авторски инструментариум за измерване на ефективността в реализацията на визуално-перцептивните комуникативно-речеви умения и уменията за четене при ученици от начална училищна възраст. Изследвана е корелационната зависимост между уменията за зрително възприемане на речта и четивната компетентност (статия „Зрителното възприемане на устната реч и четенето – две визуални системи в комуникацията“).

- Успеваемостта в зрителното възприемане на речта е съотнесена към важен компонент, изграждащ неговата когнитивна структура – антиципацията. В резултат на проведен експеримент е изведена силно изразена зависимост между уменията за оптична идентификация на най-голямата лингвистична единица – текст и способността за вероятно прогнозиране. Установен е много малък относителен дял участници, които демонстрират високо ниво на „изпреварващо отражение“ на реалния ход на различните обстоятелства и съответно, висока успеваемост при възприемане на оптичните кодове на речта. Отбелязана е тенденция за повишаване на способността за антиципация успоредно с нарастване на хронологичната възраст (статии „Anticipation in the cognitive structure of speecreading in deaf pupils“ „Детерминанти на зрителното възприемане на речта при деца със слухови нарушения“).

- Разработени са примерни модели на упражнения и стратегии (учебник „Алтернативна комуникация при лица със слухови нарушения (зрително възприемане на речта)“ за подобряване на уменията за зрително възприемане на речта, които отразяват двата подхода към преработката на зрително възприетата вербална информация.

II. Алтернативна комуникация при деца с множество увреждания

1) Теоретичната значимост има следната конфигурация:

В монографията „Алтернативна комуникация при деца с множество увреждания“ и статиите „Структурираното обучение като алтернативен метод в обучението и комуникацията

при деца с комбинирани нарушения“; „Превербални комуникативни способности при деца с множество нарушения“; „Specific communication in deaf children and children with combined sensory disorders“ се разширяват и уточняват данните за дефинитивните аспекти на понятието „множество увреждания“. Преразгледана е ролята на концепцията на Виготски през призмата на съвременните представи за сложно нарушение. Направен е психо-социален профил на децата с множество увреждания.

В монографията „Алтернативна комуникация при деца с множество увреждания“; „Алтернативни стратегии за обучение и комуникация при деца с особености в психо-физическото развитие“ и статиите „Облекчаващата комуникация като алтернативен метод за обучение в писмена комуникация при деца с множество нарушения“; „Структурираното обучение като алтернативен метод в обучението и комуникацията при деца с комбинирани нарушения“; „Specific communication in deaf children and children with combined sensory disorders“; „Алтернативни стратегии за развитие на социалната адаптация при деца със синдром на Даун“ е обоснована възможността за развитие на комуникативно поведение и комуникативна компетентност чрез ресурсите на методи и системи, изграждащи съдържанието на непрекъснато интензификация се в световен мащаб, а вече и у нас, модел на алтернативната и допълваща комуникация.

2) Практическата значимост се проявява в посочените аспекти:

- В монографията „Алтернативна комуникация при деца с множество увреждания“ чрез адаптиран диагностичен модел е извършен експеримент, на основата на който са получени фактически данни за равнището на реализация на комуникативните умения при деца с множество увреждания. Диференцирани са три равнища на развитие на комуникативна компетентност. Адаптирана и апробирана е езиковата програма МАКАТОН с оглед оценяване на нейната ефективност в процеса на формиране на комуникативните умения при изследваната категория деца

- В монографията „Алтернативни стратегии за обучение и комуникация при деца с особености в психо-физическото развитие“ въз основа на мащабно емпирично изследване е установено равнището на сформированост на социално-битова компетентност при деца с множество увреждания и е аргументирана необходимостта от използване на пиктограмата в качеството ѝ на алтернативна комуникативна технология за формиране на социално-битови умения и навици при тези деца

III. Комуникативни нарушения

В тази група е включена статията под номер 6.2: Дияна Георгиева, Генчо Вълчев, Мария Тенева. *Typology of the dysgraphia errors of bilingual pupils (Roma and Turkish ethnicity) of primary school age. Vol 6 (2018): CBU International Conference Proceedings „Innovations in science and education”*. Prague, Czech Republic. 2018.

В теоретичен аспект приносът се изразява в очертаване на периметъра на логопедията в изучаването на билингвизма и социализацията на децата билингви. Разработена е комплексна диагностична методика за идентификация на нарушенията на процеса писане (дисграфия) при деца билингви. В практико-приложен аспект е диференциран методически подход към билингви и монолингви, както и към деца от различни билингвални общности.

IV. Подкрепяща среда за деца със специални образователни потребности

Групата съдържа 2 статии: *„Професионално-личностната готовност на учителите като социално-психологически ресурс за формиране на социалната адаптация при деца със синдром на Даун“* и *“Sparing and Recovery Routine in The Training and Rehabilitation of Students With Special Educational Needs”*.

Теоретичната значимост на изследването в първата статия се състои в проучване на актуалното състояние на проблема за развитие на приобщаващо-образователната практика в условията на българското училище.

3. Цитирания

Кандидатът е представил справка за 21 цитирания. Всички забелязани цитирания са от български автори и са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни, монографии и нереперирани педагогически списания с научно рецензиране.

4. Заключение

Документите и материалите, представени от ас. д-р от Дияна Паскалева Георгиева **отговарят на всички на** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Тракийски университет – Стара Загора“.

Кандидатът в конкурса е представил **значителен** брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС ‘доктор’. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства. Теоретичните му разработки имат практическа прило-

жимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на Дияна Георгиева е **несъмнена**.

Постигнатите от ас. д-р Дияна Паскалева Георгиева резултати в учебната и научно-изследователската дейност, **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Педагогически факултет, приети във връзка с Правилника на Тракийски университет за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Педагогически факултет за избор на ас. д-р Дияна Паскалева Георгиева на академичната длъжност ‘доцент’ в Тракийски университет – Стара Загора по професионално направление 1. 2. Педагогика (Специална педагогика (Алтернативна комуникация при деца със слухови нарушения и деца с множество увреждания).

06 декември, 2020 г.

Рецензент: доц. дпн Милен Замфиров

.....

REVIEW

by **Assoc. Prof. Milen Zamfirov Zamfirov, PhD in Educational Sciences, SU „St. Kliment Ohridski“**

of the materials presented to enter a competition to hold the academic position of “**Associate Professor**” at **Trakia University – Stara Zagora**), in field of higher education 1. Educational sciences, professional direction 1.2 Education, Special Education (Alternative communication in children with hearing impairments and multiple disabilities)

Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgieva, PhD from the Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora enters the competition as a candidate for “Associate Professor” .

1. General presentation of the received materials

By order № 3111 from 23. 11. 2020 of the Rector of Trakia University, Stara Zagora I was appointed as a member of the academic jury for the competition to hold the academic position “**Associate Professor**” in field of higher education 1. Educational sciences, professional direction 1.2 Education, Special Education (Alternative communication in children with hearing impairments and multiple disabilities), announced for the purposes of the department of “Educational and social sciences” at Trakia University

Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgieva, PhD from the Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora has submitted documents for the announced competition.

The submitted by Diana Paskaleva Georgieva set of materials in paper is in accordance with Trakia University's Regulations of academic staff development.

2. Short biographical details

One candidate enters the competition - Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgieva, PhD. Diana Georgieva's professional development started in 1989 when she finished her higher education in Special pedagogy with Speech therapy specialization at South-West University. In 2009 she acquired a professional qualification in Auditory-speech rehabilitation at Trakia University. Three years later (2012) specialized foreign language training – English language at Department for Information and In-Service Training of Teachers, Trakia University. During the period 2008 – 2012 Diana Georgieva respectively acquired fifth, fourth and third professional qualification degree. Her professional career (from 1989 until 2014) included working as a speech therapist with children and students with various types of communicative problems. Since 2010 she was part-time assistant professor in Specific communication, and since 2013 – in Language development in children with

hearing impairments at the Faculty of Education, Trakia University. Excellent English and Russian language skills.

Diana Georgieva started working as an assistant professor at the Faculty of Education, Trakia University on 23.11. 2015. In February, 2016 she successfully defended doctoral dissertation on topic: “Speechreading in children and students with hearing impairments integrated in mainstream education environment”.

Diana Georgieva’s professional development shows teaching and scientific intensity. This is confirmed by the multiple lecture courses, seminars and practical exercises in the theme field of Special education in the disciplines: Aural speech rehabilitation, Education of children with multiple disabilities, Specific communication in children with hearing impairments, Education of partially sighted individuals, Comparative special education, Alternative communicative approaches, Sign language and finger speech, Communicative disorders in children with hearing impairments, as well as the structured curricula of larger part of them for the EQD “Bachelor” (regular and part-time training); “Master’s” Degree (Speech therapy) and “Master’s” Degree (Resource teacher); “Primary teacher” Postgraduate Qualification, “Children’s teacher” PQ.

2. Materials for the competition

In the submitted verification for national minimum requirements for the scientific and teaching activities of Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgieva, PhD is presented production which meets the criteria for the corresponding index groups according to the national minimum requirements and the requirements of the Faculty of Education, Trakia University - Stara Zagora.

The scientific papers presented in the competition procedure do not repeat the submitted works in the previous procedure of ESD “PhD” acquisition. It can be summarized that the scientific production of Assist. Prof. Diana Georgieva, PhD completely corresponds to the minimum requirements for “PhD” academic position.

The candidate Diana Georgieva has enclosed 23 scientific works in total: 3 monographs, 1 textbook, 19 articles, 3 papers and a list of 23 scientific research works.

The distribution of the scientific materials in corresponding groups, in the country and abroad, is as follows:

- Alternative communication in children with hearing impairments – 15
- Alternative communication in children with multiple disabilities – 5
- Communicative disorders – 1

- Supportive environment for children with special educational needs – 2.

Candidate's scientific and scientific-applied activities evaluation

The submitted for the competition monographs, articles and papers can be differentiated according to their content and the ideas developed in them in the following thematic directions:

- **Alternative communication in children with hearing impairments** (№ 3.1., № 3.3., № 6.1., № 6.3, № 7.1. , № 7.2., № 7.3., № 7.4., № 7.5., № 7.6., № 7.8., № 7.9., № 7.10., № 7.13., № 20.1.).

The publications from this thematic group, which are orientated towards clarification of present interest problems related to the communication of children with impaired auditory function through the use of the visual sensory canal, stand out with their significance to the special education scientific territory. Important aspects, corresponding to the complex and multilayered nature of speechreading as an alternative system in communication of deaf individuals, undergo a systematic and detailed analysis.

Another part of the publications refer to the resources which are at disposal of the alternative system training and communication of children with hearing impairments. These may include the sign language of the society of deaf people, parallel use of oral and gesture language units, finger speech.

- **Alternative communication in children with multiple disabilities** (№ 3.2., № 3.3., № 6.5., № 7.11., № 7.12., № 7.13., № 7.14.

The main focus in the presented publications are the alternative systems in the training and communication of children with atypical development, differentiated in the subcategories “multiple disabilities” and “sensory disorders”.

The problem of the training and communication in children with complicated and complex manifestations of various kinds, characteristics and degrees of impairments, which established itself as one of the main priorities of modern education systems in our country and around the world, is thoroughly explored.

- **Communicative disorders** (№ 6.2.)

The article from the specified thematic direction is dedicated to the systematic and purposeful exploration of bilingualism from the perspective and with the instrumentation of speech therapy.

- **Supportive environment for children with special educational needs** (№ 6.4., № 7.7.).

From the submitted 19 articles 16 are individual and 3 are in co-authorship (from which 2 are with 2 co-authors, and 1 – with one). Five of the articles are in editions refereed in WoS, and 2 – with Global Impact and Quality factor 1.023. Nine of the presented papers are in English. The fact that stands out is that for 3 of the indicated publications the candidate was awarded active research prizes.

According to additional information, given by the candidate, are registered 11 articles from which 8 are papers from international scientific conferences abroad (Edirne - Turkey), Vrnjacka Banja (Serbia), Durres (Albania), Prague (Czech Republic), Abu-Dhabi, Dubai and Ajman (UAE)); 2 – from international scientific conferences in Bulgaria and 1 – from a national scientific seminar.

3. Contributions (scientific, scientific-applied, applied) and citations

Assist. Prof. PhD Diana Georgieva's contributions can be summarized in the differentiated directions.

I. Alternative communication in children with hearing impairments

1) *The theoretical significance of the research activity is conditioned by the following situations:*

- The content of the problem of speechreading as an alternative system in the oral communication of the individuals with hearing impairments, and especially those with severe prelinguistic deafness, is enriched;
- In the context of the specific manifestations of language functions in the conditions of deafness is made a differentiation between the manual-gesture communication and the nonverbal communication, with which they share a common modality of transmitting and receiving information – the motor-spatial modality; through the prism of the comparative approach is established a conceptual similarity between the national sign and vocal languages in relation to the fundamental characteristics and regularities of their acquisition;
- A descriptive analysis is made (textbook „*Alternative communication in individuals with hearing impairment (speechreading)*“ of the instrumentation for the evaluation of the speechreading skills in the context of the types of the tests, their purpose and the problems related to their application

2) *The practical importance of the research activity is expressed in the following positions:*

- On the basis of an experimental study (monograph „*Speechreading in impaired hearing*“ is outlined a multiaspect and dynamic model of the early training and re-

habilitation of children with hearing impairments, which has a key position in the speechreading skills development.

- The author constructed an instrumentation to measure the efficiency in the visual-perceptive communicative-speech skills and the reading skills of students at primary school age. The correlational dependence between the speechreading skills and the reading competence (article „*Speechreading and reading – two visual systems in communication*“) is explored.

- The results in speechreading are juxtaposed with an important component which builds up its cognitive structure – the anticipation. In consequence of a carried out experiment is outlined a very pronounced relation between the skills for optical identification of the biggest linguistic unit – text and the ability to make probable guesses. A very small share of participants is established, who demonstrate high level of “reflecting in advance” the real course of various circumstances, and respectively, high results in the optical codes of speech perception. A tendency for the increase of the anticipation ability in parallel with growing in the chronological age is noted (articles „*Anticipation in the cognitive structure of speecreading in deaf pupils*“ „*Speechreading determinants in children with hearing impairments*“).

- Instance models of exercises and strategies are developed (textbook „*Alternative communication in individuals with hearing impairments (speechreading)*“ to improve the speechreading skills, which reflect the two approaches towards the processing of the visually perceived verbal information.

II. Alternative communication in children with multiple disabilities

1)The theoretical significance has the following configuration:

In the monograph “Alternative communication in children with multiple disabilities” and the articles “The structured training as an alternative method in the training and the communication of children with combined disorders”; Preverbal communicative abilities in children with multiple impairments”; „Specific communication in deaf children and children with combined sensory disorders“ is expanded and specified the data about the definitive aspects of the term “multiple disabilities”. Vygotsky’s role is re-examined through the prism of the modern notions of complex disorder. A psychosocial profile of the children with multiple disabilities is made.

In the monograph „Alternative communication in children with multiple disabilities“; “Alternative strategies for training and communication of children with peculiarities in psychophysical development” and the articles “The alleviating communication as an alternative method of training in written communication of children with multiple disabilities”; “The structured training as an alter-

native method in the training and the communication of children with combined disorders”; „Specific communication in deaf children and children with combined sensory disorders“; “Alternative strategies for development of social adaptation in children with Down syndrome” is reasoned the possibility to develop communicative behavior and communicative competence using the resources of methods and systems building up the content of the constantly intensifying on a worldwide scale, and already in our country as well, alternative and supplementary communication model.

2) *The practical significance shows in the following aspects:*

- In the monograph „*Alternative communication in children with multiple disabilities*“ an experiment is carried out through an adapted diagnostic model, on the basis of which is received factual data about the realization level of the communicative skills in children with multiple disabilities. Three levels of communicative competence development are differentiated. The language program MAKATON is adapted and approbated in order its efficiency in the process of the communicative skills formation among the studied category of children to be assessed.
- In the monograph “*Alternative strategies for training and communication of children with peculiarities in psychophysical development*”, based on a large-scale empirical research, is established the level of social and everyday life competence formation in children with multiple disabilities, and the necessity to use the pictogram in its capacity of alternative communicative technology of social and everyday life skills and habits formation in these children is reasoned.

III. Communicative disorders

The article with number 6.2 is included in this group: Diana Georgieva, Gencho Valchev, Maria Teneva. Tipology of the dysgraphia errors of bilingual pupils (Roma and Turkish ethnicity) of primary school age. Vol 6 (2018): CBU International Conference Proceedings „Innovations in science and education”. Prague, Czech Republic. 2018.

In theoretical aspect the contribution shows in the outlining of the speech therapy perimeter in the studying of bilingualism and the socialization of bilingual children. A complex diagnostic methodology is developed to identify the disorders in the process of writing (dysgraphia) in bilingual children. A methodical approach towards bilinguals and monolinguals, as well as children from various bilingual communities is differentiated in practical applied aspect.

IV. Supportive environment for children with special educational needs

The group consists of two articles: „*The professional and personal readiness of teachers as a social and psychological resource of social adaptation formation in children with Down syndrome*” and “*Sparing and Recovery Routine in The Training and Rehabilitation of Students With Special Educational Needs*”.

The theoretical significance of the research in the first article lies in the studying of the current state of the problem of the inclusive education practice in Bulgarian schools’ conditions.

4. Citations

The candidate has submitted a verification of 21 citations. All noticed citations are by Bulgarian authors and are in scientific editions, which are refereed and indexed at world-famous databases, monographs and non-refereed educational journals with scientific reviews.

5. Conclusion

The documents and materials submitted by Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgirva, PhD **meet all the requirements** of the Act for the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, the Regulations for the ADASRB enforcement and the corresponding Regulations of Trakia University – Stara Zagora.

The candidate **has submitted a substantial** number of scientific papers in the competition, published after the materials used for the defense of “PhD” ESD. There are original scientific and applied contributions in the candidate’s works, which have been internationally recognized and a representative part of them is published in journals and scientific collections issued by international academic editions. Her theoretical developments have practical application and part of them are directly orientated towards the teaching work. Diana Georgieva’s scientific and teaching qualification **is indisputable**.

The achieved by Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgieva, PhD results in the teaching and scientific research activities **completely** correspond to the specific requirements of the Faculty of Education, approved in relation to Trakia University’s Regulations for ADASRB enforcement.

After getting acquainted with the submitted for the competition materials and scientific papers and having analyzed their significance and the scientific, scientific-applied and applied contributions which they contain, I find it reasonable to give my **positive** appraisal and **to recommend** to the Academic jury to prepare a report-proposal for the Faculty council of Faculty of Education to appoint Assist. Prof. Diana Paskaleva Georgieva, PhD to hold the academic position of “Associate

Professor” at Trakia University – Stara Zagora in professional direction 1.2 Education (Special Education (Alternative communication in children with hearing impairments and multiple disabilities).

06th December, 2020

Peer review: Assoc.Prof. Milen Zamfirov, DSc